

Regisseur Charlene van Kasteren. © Dennis Wisse

Waarom Charlene van Kasteren nu de verborgen geschiedenis van Indische vrouwen wil laten zien

Ze gingen 's nachts stiekem koken, ook al hadden ze geen keukentje. Ze gebruikten de achterkant van een strijkijzer om saté te maken. Liever dat dan iedere dag aardappelen eten. Regisseur Charlene van Kasteren kent dit soort verhalen van Indische Nederlanders uit de overlevering.

In de jaren 40 en 50 kwam de vaak gedwongen uittocht van Indische Nederlanders vanuit de Gordel van Smaragd op gang. Meer dan 300.000 van hen maakten de overtocht, veelal per boot. De Schiedamse regisseur Charlene van Kasteren richt zich op de vrouwen die in de jaren 50 vanuit Indonesië, dat net een paar jaar onafhankelijk was, naar Nederland kwamen.

Dat is ook de periode waarin haar oma de overtocht had gemaakt en uiteindelijk in Vlaardingen kwam. Vrouwen als haar oma kwamen tijdelijk in contractpensions (zie kader) terecht: een geschiedenis die haast onzichtbaar is geworden in Schiedam, Vlaardingen en Maassluis. Van Kasteren wil die onzichtbare geschiedenis levend maken en houden door een film over deze tijd te maken.

Commerciële wereld

Ze kreeg daarvoor een flinke steun in de rug, want Van Kasteren [won afgelopen weekend de Waterweg Cultuurprijs, goed voor 15.000 euro](#). Normaal maakt ze reclames, veelal in Amsterdam. Ze miste echter iets in deze commerciële wereld. „Ik wilde meer zingeving. Ik was al het platte een beetje zat. Ik had behoefte om iets verdiepends in mijn vak te gaan doen en pakte daarna fictie op”, zegt ze.

Fictie betekent in haar geval een korte film maken. Ze presenteerde haar idee voor *The work of my hands* met succes aan de jury van de Waterweg Cultuurprijs. „Dit is de eerste keer dat ik dit echt serieus doe, dit wordt mijn eerste fictiefilm. Zo’n prijs als deze helpt daar enorm bij, want dan heb je een groot deel van het budget binnen. Dat is ongeveer een derde van wat ik nodig heb. Daarmee wordt het ook makkelijker om andere fondsen te benaderen”, zegt ze.

Mijn oma werd toen zo boos dat ze in een opwelling met een vleesmes naar die buurman is gelopen

Charlene van Kasteren

Van Kasteren gaat het verhaal vertellen vanuit het perspectief van twee zussen, die elk op hun eigen manier omgaan met de druk om zich aan te passen. Indische Nederlanders werden veelal gedwongen om te assimileren. Zij laat op haar telefoon een paar bladzijdes zien: een betuttelend boekje in die tijd, waarin Indische Nederlanders bijvoorbeeld werden verteld hoe je aardappels moet schillen. Het boekje heet *Djangan Loepah!*

Indische oma

Haar Indische oma is een belangrijke inspiratiebron voor de Schiedamse. Oma vertelde het verhaal over haar dochter, de moeder van Charlene. „Mijn moeder mocht als klein meisje niet over het pad lopen van de buurman, terwijl dat een gedeeld pad was. Dat pad was voor iedereen. Hij stond dan voor het raam met zijn vinger te wijzen, omdat mijn moeder daar niet mocht lopen van hem. Mijn moeder stond dan huilend aan de straat. Mijn oma werd toen zo boos dat ze in een opwelling met een vleesmes naar die buurman is gelopen. Hij deed heel snel de deur op slot, toen hij mijn oma aan zag komen lopen. Zo’n klein Indisch vrouwtje met een enorm mes.”

Er werden Hollandse maaltijden geserveerd en voor de Indische mensen waren die echt smakeloos

Van Kasteren sprak voor haar film met familieleden en mensen die hun eigen verhaal kunnen delen. Ook werkt ze samen met de stichting Indisch Belang uit Vlaardingen. „Het wordt een fictieverhaal, maar dat wordt overgoten met echte verhalen van mensen die het hebben meegemaakt. Alles wat het verhaal kan verrijken, is nog welkom, want het scenario is nog niet af. Het moet ook historisch accuraat zijn”, zegt ze.

Zo langzamerhand sterft wel de generatie Indische Nederlanders uit die in Nederlands-Indië of in Indonesië is geboren en naar Nederland is gekomen. „Nu kunnen we de persoonlijke verhalen nog ophalen bij de mensen, straks niet meer. Daarom is het ook belangrijk dat we dit verhaal nu maken. Het is nu aan ons om dat door te geven.”

Vrouwelijk perspectief

Zij kiest er bewust voor om het vanuit vrouwelijk perspectief te vertellen. „Vrouwen zijn sowieso al onderbelicht in de gehele menselijke geschiedenis. Het gaat over hun ervaringen in de contractpensions. Maar een belangrijk thema is ook het gebruiken van eten als vorm van verzet. Met alledaagse dingen kun je je verzetten tegen een dominante groep, als je een migratieachtergrond hebt.”

In deze pensions mochten de Indische Nederlanders niet zelf koken. „Er werden Hollandse maaltijden geserveerd en voor de Indische mensen waren die echt smakeloos. Mijn tante zong daar ooit een liedje over: dat het smaakte naar paardenpoep.”

Gevolg: men ging daarom 's nachts stiekem koken. Niet op een kooktoestelletje, maar met niet-alledaags kookgerei. „Op een creatieve manier, bijvoorbeeld door een strijkijzer om te draaien. Dat werd dan als bakplaat gebruikt om saté te maken.”

Lange koloniale geschiedenis

In Nederland wonen naar schatting twee miljoen mensen met een Indische achtergrond. Ongeveer 300.000 Indische Nederlanders maakten na de Tweede Wereldoorlog de overtocht. Nederland kende een lange koloniale geschiedenis en daar kwam na de onafhankelijkheid van Indonesië een einde aan. Feitelijk vormden zij de eerste grote groep migranten.

Indonesië riep onder aanvoering van Soekarno op 17 augustus 1945 de onafhankelijkheid uit. Dat was twee dagen na de capitulatie van Japan. Nederland erkende de onafhankelijkheid echter pas op 27 december 1949, na twee koloniale oorlogen.

De Indische Nederlanders, ook wel indo's genoemd, werden in Nederland tijdelijk opgevangen in contractpensions, vaak met kleine kamertjes. De Nederlandse overheid had contracten afgesloten met eigenaren van hotels en pensions. Zelf koken in deze contractpensions was over het algemeen niet toegestaan. De nieuwkomers kregen vooral aardappels voorgeschoteld.

Zakgeld

Indische Nederlanders kregen wekelijks 'zakgeld', maar moesten dat wel terugbetalen. Zij moesten 60 procent van hun inkomen afstaan voor deze opvang. Veel Indische Nederlanders van de eerste generatie hebben tot aan hun dood moeten terugbetalen.

Hetty Naaijkes-Retel Helmrich maakte in 2009 een documentaire over de contractpensions: *Contractpensions, Djangan Loepah!*